

Prawa i obowiązki cudzoziemców

Departament Rynku Pracy Data publikacji: 26.10.2014 Data modyfikacji: 01.09.2023

Wymóg legalnego pobytu cudzoziemca w Polsce

Aby cudzoziemiec z państwa spoza UE mógł legalnie pracować w Polsce, musi:

- posiadać dokument dopuszczający go do polskiego rynku pracy - zezwolenie na pracę, zezwolenie na pracę sezonową, oświadczenie o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi (ewentualnie być zwolnionym z tego wymogu na podstawie szczególnych przepisów) lub zezwolenie na pobyt czasowy i pracę;
- posiadać tytuł pobytowy, którego podstawa musi uprawniać do wykonywania pracy (np. odpowiednia wiza lub zezwolenie na pobyt).

Uwaga! Przepisy specjalnej ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa gwarantują legalność pobytu obywatelom Ukrainy i ich małżonkom, którzy po rozpoczęciu rosyjskiej inwazji przybyli z Ukrainy do Polski.

Tytuły pobytowe, z którymi może wiązać się uprawnienie do wykonywania pracy w Polsce:

- **na podstawie wizy**, z wyjątkiem wiz wydanych w celach: turystycznym, korzystania z ochrony czasowej oraz przyjazdu ze względów humanitarnych, z uwagi na interes państwa lub zobowiązania międzynarodowe (są to wize, o których mowa odpowiednio w art. 60 ust. 1 pkt 1, 22 lub 23 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach);
- **na podstawie art. 108 ust. 1 pkt 2 (stempel w dokumencie podróży** potwierdzający złożenie wniosku o zezwolenie na pobyt czasowy – pobyt jest legalny aż do czasu wydania ostatecznej decyzji) lub art. 206 ust. 1 pkt 2 (stempel w dokumencie podróży potwierdzający złożenie wniosku o zezwolenie na pobyt stały – pobyt jest legalny aż do czasu wydania ostatecznej decyzji) ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach lub na podstawie umieszczonego w dokumencie podróży odcisku stempla, który potwierdza złożenie wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, jeżeli bezpośrednio przed złożeniem wniosku był uprawniony do wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- **na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy**, z wyjątkiem zezwolenia udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w art. 181 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (jest to zezwolenie na pobyt czasowy udzielone ze względu na konieczność krótkotrwałego pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wynikającej z obowiązku stawienia się przed polskim organem władzy publicznej, ważnego interesu cudzoziemca lub interesu Rzeczypospolitej Polskiej);
- na podstawie wizey wydanej przez inne państwo obszaru Schengen;
- na podstawie dokumentu pobytowego wydanego przez inne państwo obszaru Schengen;
- w ramach ruchu bezwizowego.

Cudzoziemiec wykonujący legalnie pracę w Polsce ma prawo m.in. do:

- wynagrodzenia nie niższego niż określone w zezwoleniu na pracę cudzoziemca, oświadczeniu o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi lub zezwoleniu na pobyt czasowy i pracę;
- otrzymania jednego egzemplarza zezwolenia na pracę lub oryginału oświadczenia złożonego przez pracodawcę w powiatowym urzędzie pracy i wpisanego tam do ewidencji oświadczeń;
- otrzymania pisemnej umowy, będącej podstawą wykonywania pracy, w języku dla siebie zrozumiałym.

Rodzaje umów

W Polsce możliwe jest wykonywanie pracy na podstawie różnych umów (m.in. umowy o pracę czy umów cywilnoprawnych - takich jak umowa zlecenia lub umowa o dzieło). Rodzaj umowy wiąże się z różnym charakterem pracy oraz odmiennym zakresem praw i obowiązków pracodawcy i pracownika.

Najwięcej praw i najszerszą ochronę daje pracownikowi umowa o pracę - pracownik na jej podstawie ma prawo, m.in. do:

- ochrony przed rozwiązaniem umowy o pracę dla pewnych kategorii pracowników (przede wszystkim pracowników przebywających na zwolnieniach lekarskich, w trakcie urlopu, pracowników w ciąży, pracowników w wieku przedemerytalnym);
- określenia czasu pracy i prawa do odpoczynku;
- płatnego urlopu wypoczynkowego;
- wynagrodzenia za czas choroby;
- określenia szczegółowych zasad rozwiązania umowy;
- wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych (ponad czas określony w kodeksie pracy);
- co najmniej minimalnego wynagrodzenia (minimalne wynagrodzenie w Polsce wynosi 4.242,00 zł brutto - jest ono pomniejszane o kwotę składek na ubezpieczenia społeczne i zaliczek na podatek dochodowy).

Co powinna zawierać umowa o pracę?

Oprócz wskazania pracodawcy i pracownika, rodzaju umowy i daty jej zawarcia - powinna wskazywać następujące elementy:

- rodzaj pracy (nazwa stanowiska, funkcji oraz opis zakresu obowiązków pracownika);
- miejsce wykonywania pracy;
- wynagrodzenie odpowiadające rodzajowi pracy: termin rozpoczęcia pracy - jeśli nie jest określony w umowie, to przyjmuje się, że jest to dzień podpisania umowy;
- wymiar czasu pracy.

Umowa o pracę nie może zawierać postanowień mniej korzystnych dla pracownika niż przewidują przepisy kodeksu pracy.

Pracodawca, który zawrze umowę o pracę, ma obowiązek zgłoszenia pracownika do ubezpieczeń społecznych w ciągu 7 dni od pojęcia przez niego pracy.

Umowy cywilnoprawne

Są to umowy regulowane w kodeksie cywilnym. Najczęściej spotykanymi umowami cywilnoprawnymi są:

- umowa zlecenia,
- umowa o dzieło.

Ważne: Zawarcie umowy o dzieło przez pracodawcę nie może być sposobem na obejście przepisów kodeksu pracy czy zmniejszenie kosztów zatrudnienia cudzoziemca! Zawarcie umowy cywilnoprawnej w warunkach, kiedy powinna być zawarta umowa o pracę (m.in. praca pod nadzorem, w stałych godzinach oraz w określonym miejscu) stanowi naruszenie przepisów prawa pracy i jest karane grzywną.

Ważne: Dla umów zlecenia (art. 734 Kodeksu Cywilnego) oraz umów, dla których stosuje się przepisy o zleceniu (art. 750 Kodeksu cywilnego) **obowiązują minimalne stawki godzinowe – aktualnie to 27,70 zł brutto.**

Ważne: Dla niektórych umów cywilnoprawnych, np. umów zlecenia, istnieje obowiązek zgłoszenia przez pracodawcę do ubezpieczeń społecznych! Pracodawca (zleceniodawca) ma na to 7 dni od podjęcia przez pracownika pracy.

Rejestracja cudzoziemca jako bezrobotnego

Cudzoziemcy, którzy utracili pracę, **mają prawo zarejestrować się w powiatowym urzędzie pracy jako osoby bezrobotne**, jeżeli posiadają jeden ze wskazanych poniżej tytułów pobytowych:

- status uchodźcy;
- zezwolenie na pobyt stały;
- zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej;
- zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji;
- zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w celu przeprowadzenia badań naukowych;
- zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z posiadaniem zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE w innym państwie UE;
- zgoda na pobyt ze względów humanitarnych lub zgoda na pobyt tolerowany;
- w związku z korzystaniem w Polsce z ochrony czasowej lub ochrony uzupełniającej;
- zezwolenie na pobyt czasowy dla członka rodziny obywatela polskiego lub stempel w dokumencie podróży potwierdzający złożenie wniosku o wydanie zezwolenia na pobyt czasowy, stały lub rezydenta długoterminowego UE, jeżeli bezpośrednio przed złożeniem wniosku posiadali zezwolenie na pobyt czasowy;
- zezwolenie na pobyt czasowy i pracę lub wizę wydaną w celu wykonywania pracy pod warunkiem, że bezpośrednio przed rejestracją jako bezrobotni byli nieprzerwanie zatrudnieni w Polsce przez okres co najmniej 6 miesięcy

oraz spełnią warunki określone w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Uwaga! Obywatel Ukrainy przybyły do Polski po 24 lutego 2022 r. oraz każdy inny obywatel Ukrainy, który aktualnie przebywa legalnie w Polsce **korzysta ze specjalnych uprawnień** na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz rozporządzeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 kwietnia 2020 r. w sprawie rejestracji bezrobotnych i poszukujących pracy, które będzie stosowane odpowiednio.

Obywatel Ukrainy może zarejestrować się w urzędzie pracy jako osoba bezrobotna lub poszukująca pracy na takich samych zasadach jak obywatel RP. Dodatkowo mogą się rejestrować również osoby starsze z Ukrainy, tj. kobiety powyżej 60 roku życia i mężczyźni powyżej 65 roku życia.

Uprawnienia cudzoziemców zarejestrowanych jako bezrobotni

Po zarejestrowaniu osoby te będą miały dostęp do zasiłków dla bezrobotnych oraz usług rynku pracy, tj. do pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej, pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy oraz udziału w szkoleniach organizowanych przez urząd pracy. Ponadto będą podlegać ubezpieczeniu zdrowotnemu i tym samym korzystać z bezpłatnej opieki zdrowotnej. W przypadku cudzoziemców, którzy posiadają zezwolenie na pobyt czasowy i pracę (tzw. "jednolite zezwolenie") oraz wizę wydaną w celu wykonywania pracy, udział w szkoleniach nie będzie obejmował pomocy finansowej związanej z doszkąłaniem w ramach szkoleń i studiów podyplomowych. Zarejestrowany cudzoziemiec może mieć również **prawo do zasiłku dla bezrobotnych**, jeżeli przebywa na podstawie jednego z wymienionych powyżej tytułów pobytowych oraz spełni warunki nabycia tego prawa określone w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (co do zasady obejmują one obowiązek wykonywania pracy i opłacania składek na Fundusz Pracy łącznie przez 365 dni w okresie 18 miesięcy przed dniem rejestracji jako osoba bezrobotna).

Rejestracja cudzoziemca jako osoby poszukującej pracy

Cudzoziemcy, którzy nie spełnią warunków niezbędnych do rejestracji jako osoby bezrobotne, mogą zarejestrować się jako osoby poszukujące pracy. Uzyskują oni dostęp do usług świadczonych przez urzędy pracy, m.in. do pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego.

Usługi rynku pracy dostępne dla osób niezarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy

Cudzoziemcy posiadający zezwolenie na pobyt czasowy i pracę albo wizę wydaną w celu wykonywania pracy lub inne zezwolenia na pobyt czasowy - niezależnie od tego, czy zostaną zarejestrowani jako bezrobotni lub poszukujący pracy - mogą korzystać z:

1. ogólnie dostępnych usług pośrednictwa pracy świadczonych przez urzędy pracy;
2. informacji o zawodach, rynku pracy oraz możliwości szkolenia i kształcenia udzielanych przez urzędy pracy;
3. informacji i elektronicznych baz danych służących uzyskaniu umiejętności poszukiwania pracy i samozatrudnienia.

Prawo do korzystania ze świadczeń i usług rynku pracy jest uzależnione od rodzaju tytułu pobytowego, który posiada cudzoziemiec i przysługuje tylko w okresie jego ważności. Po cofnięciu wizy lub zezwolenia na pobyt czasowy albo po upływie okresu ważności tych dokumentów cudzoziemiec traci status bezrobotnego lub poszukującego pracy.